

Prof. Dr. H. Fehim ÜÇİŞİK
Doğuş Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dekanı

İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi'nin önsözünde, dehşetten ve yoksulluktan kurtulmuş insanların, içinde söz ve inanma hürriyetlerine sahip olacakları bir dünyanın kurulmasının en yüksek amaç olarak ilan edilmiş bulunduğu ve insan haklarının bir hukuk rejimi ile korunmasının esaslı bir zaruret olduğu belirtilmektedir. Anılan Bildirge, insan hakları konusunda ayrıntılı hükümler içermekte, herkesin bu hak ve hürriyetlerin tam tatbikini sağlayacak bir sosyal ve milletlerarası nizama hakkı bulunduğunu (m.28), halkın iradesinin hükümet otoritesinin esasını teşkil ettiğini (m.21), her şahsın kendisine Anayasa veya kanun ile tanınan ana haklara aykırı muamelelere karşı fiili netice verecek şekilde milli mahkemelere müracaat hakkı bulunduğunu (m.8) belirtmektedir. Böylece, İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi, sıraladığı temel hakların hem uluslararası düzeyde, hem de ulusal düzeyde korunmasını öngörmüştür.

Bu koruma, ülke yönetimlerinde halkın iradesinin esas alınması ve fakat herkesin temel haklarına saygı gösterilmesiyle, iç hukukun uluslararası hukuka uygunluğuyla, kanunların anayasaya uygunluğunu sağlamak üzere anayasa yargısıyla, idari düzenlemelerin kanunlara uygunluğunu sağlamak üzere idari yargı ile ve kişilerin haklarının ihlali halinde idari makamlara, idari ve adli mahkemelere başvurularıyla gerçekleşmektedir. Ülkemizde kanun ve tüzüklerin üst normlara uygunluğunun yargıya başvuru gereksizdir sağlanması amacıyla Kanun Tasarılarının Danıştayın incelemesinden geçirilebilmesi, Tüzük çıkarılmasında Danıştayın ön incelemesi öngörülmüştür. Bazı ülkelerde Anayasa Mahkemeleri öndenetim yapabilmektedir.

Bireysel olarak hak aranması konusunda, yargıya başvurma öncesinde de kullanılabilirlik üzere, ülkemizde, yetkili makamlara ve TBMM'ne dilekçeyle başvuru hakkı bulunmaktadır. Bu konuyla bağlantılı olarak ayrıca TBMM'de Dilekçe Komisyonu ve İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu, Başbakanlıkta İnsan Hakları Başkanlığı kurulmuştur. 3056 sayılı Kanuna göre, İnsan Hakları Başkanlığı'nın görevleri arasında, insan hakları ihlali iddiaları ile ilgili başvuruları incelemek, araştırmak ve alınabilecek önlemlere ilişkin çalışmaları koordine etmek de bulunmaktadır (m.17/A). Son Anayasa değişikliğiyle kamu denetçisine başvuru hakkı da tanınmıştır.

Yetkili makamlara başvuru, işlemi yapan makama başvuruyu da kapsamaktadır. Danıştayın 10.02.1991 tarihli bir kararında belirtildiği üzere, tesis ettiği işlemlerin doğruluğu ve hukuka uygunluğu aslolan idarenin, hukuka aykırı idari işlemleri geri almak suretiyle hukuka uygunluğu sağlaması, hukuk devleti ilkesinin tabii bir sonucudur.

1982 Anayasasına göre, kişinin temel hak ve hürriyetlerini, sosyal hukuk devleti ve adalet ilkeleriyle bağdaşmayacak surette sınırlayan siyasal, ekonomik ve sosyal engelleri kaldırmaya çalışmak Devletin temel amaç ve

görevlerindedir (m.5). Devlet organları ve idare makamları bütün işlemlerinde kanun önünde eşitlik ilkesine uygun olarak hareket etmek zorundadırlar (m.10). Herkes, yargı mercileri önünde davacı veya davalı olarak iddia ve savunma ile adil yargılanma hakkına sahiptir (m.36). Usulüne göre yürürlüğe konulmuş milletlerarası andlaşmalar kanun hükmünde olup Anayasaya aykırılığı ileri sürülemez. Temel hak ve özgürlüklere ilişkin milletlerarası andlaşmalarla kanunların aynı konuda farklı hükümler içermesi nedeniyle çıkabilecek uyuşmazlıklarda milletlerarası andlaşma hükümleri esas alınır (m.90). Anayasaya göre, herkes, temel hak ve özgürlüklerinden, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi kapsamındaki herhangi birinin kamu gücü tarafından ihlal edildiği iddiasıyla Anayasa Mahkemesi'ne başvurabilir. Başvuruda bulunabilmek için olağan kanun yollarının tüketilmiş olması şarttır (m.148).

Anayasaya göre, TBMM Başkanlığına bağlı olarak kurulan Kamu Denetçiliği Kurumu idarenin işleyişiyle ilgili şikayetleri inceler. Bu maddede sayılan hakların kullanılma biçimi, Kamu Denetçiliği Kurumu'nun kuruluşu, görevi, çalışması, inceleme sonucunda yapacağı işlemler ile Kamu Başdenetçisi ve kamu denetçilerinin nitelikleri, seçimi ve özlük haklarına ilişkin usul ve esaslar kanunla düzenlenir (m.74).

Anayasa Mahkemesi'nin, 07.07.2010 tarihli kararında, temel işlevi kamu yönetiminin şeffaflaşması ve bireylerin temel haklarına saygı göstermesine katkıda bulunmak suretiyle hukuk devletinin güçlenmesini sağlamak olan ombudsman ya da kamu denetçiliği kurumunun, Avrupa demokrasilerinde temel kurumlardan birisi haline geldiği, kamu gücünü kullanan makamların işlemleriyle ilgili olarak vatandaşların şikâyetlerini incelemekle görevli bağımsız bir kurum olan kamu denetçiliğinin, kendine ulaşan şikâyetlerle ilgili olarak hukuka ve hakkaniyete uygunluk açısından inceleme yaparak, ulaştığı sonuçları ilgili kurumlara bildirmesi ve gerekli tedbirlerin alınmasını amaçladığı, parlamenter sistemlerde parlamentoların temel işlevlerinden birisinin yürütme organını denetlemek olduğu, siyaset için zaten var olan denetim yetkisinin idareyi de kapsayacak şekilde genişletilerek idarenin işlemlerinin hukuka uygunluğunu sağlayacak yeni bir mekanizma oluşturulmasının kuvvetler ayrılığı ilkesini ortadan kaldırması ya da anlamsız hale getirmesinin ileri sürülemeyeceği, belirtilmiştir.

Doğuş Üniversitesi Hukuk Fakültesi, son Anayasa değişikliğiyle kabul edilen kamu denetçiliği konusundaki bu Uluslararası Sempozyumu, ilgili Kanunun çıkması aşamasında, topluma katkı görevi çerçevesinde düzenlemiş bulunmaktadır. Toplantımızı onurlandıran değerli konuklarımıza ve tüm katılımcılara teşekkür eder, saygılar sunarım.

Prof. Dr. H. Fehim ÜÇİŞİK
Dean of the Law Faculty of Dogus University

It is indicated in the Introduction of Universal Declaration of Human Rights that, setting up a world which the people rescued from terror and poverty will have a freedom of belief and speech is decelerated as a highest purpose and protecting human rights with law regime is a fundamental necessity. Aforesaid declaration comprises detailed rules about human rights. It indicates that, everyone has the right to have a social and international order which cater for the exercise of these rights and freedom (c. 28). Will of community is an essential of government authority (c. 21), and everyone has the right to litigate improper action against constitutional and legal rights (c. 8). Thus, Introduction of Universal Declaration of Human Rights prescribes protection of essential rights in national and international level.

This protection occurs by being based on community of will in country government and showing respect to all communities' rights, being suitable domestic law fits in with international law, constitutional jurisdiction on the point of providing law fits in with constitution, administrative jurisdiction on the point of providing administrative arrangements fits in with law and appealing administrative authority or administrative and juridical court in the event of violating individuals rights. In our country, as regards to the purpose of providing suitability of law and regulation to high norms without appealing jurisdiction, examining draft laws by council of state and council of state's preliminary examination in making a regulation is prescribed. In some countries, constitutional jurisdiction could make initial inspection.

In the matter of claim one's right as an individual, on the point of using in advance of resort to the jurisdiction, there is right of petitions to competent authority or Grand National Assembly of Turkey in our country. In conjunction with this subject, also the Petition Committee and Human Rights Research Committee are set up by Grand National Assembly of Turkey and the Human Rights Presidency is set up by the Prime Ministry. In accordance with the law 3056, in the duties of Human Rights Presidency, researching and examining letters of application about human rights' contravention, coordinating studies about actions to be taken also exist (c. 17/A). Along with the last constitutional amendment, the right of petition to the Ombudsman is entitled.

Application to competent authority covers the application to authority that takes action. As said in judgment of Council of State dated 10.02.1991, regularity and compliance with law of taken actions of administration is essential. Also, administration must provide legality by recovering back illegal administrative act providing compliance with law. This is a natural result of the principle of the state of law.

According to the constitution dated 1982, trying to remove political, social and economic obstacles that restrict fundamental rights and liberties not according with social state and justice principles is the main goal and duty of state (c.5).

All transactions of government bodies and administrative authorities must be acted in accordance with principles of legal egalitarianism (c.10). Everyone has the right to a fair trial, self-defence and claim as a litigator or defendant before judicial authority. (c.36). International treaties which are entered into force according to Hoyle, have the force of law and can't be affirmed as an unconstitutional. International treaty provisions are grounded on disputes that could come up due to international treaties and laws in reference to fundamental rights and freedoms include different provisions in the same subject (c.90). According to the constitution, everyone, could appeal to the constitutional court with the claim of violation by public power which is about any of his or her fundamental rights and freedoms that are in the scope of European Convention of Human Rights. To appeal to the court, legal remedies have to be exhausted (c. 148).

According to the constitution, the Government Auditorship Institution that is set up connected with the Grand National Assembly of Turkey examines complaints about treatment of administration. Using form of rights that are mentioned in this clause, the establishment of Government Auditorship Institution, its duty, study and its' transactions in the result of examining, leader government auditor and governments auditors qualifications, election and procedure and principles of personal rights are regulated by law(c. 74).

As indicated in the judgment of the Constitutional Court dated 07.07.2010, Ombudsmans' or Government Auditorship Institutions' basic function is to reinforce the rule of law by means of providing transparency in Local Government and contributing respect to the fundamental rights of individuals. In this judgment, it is indicated that "this institution has grown into a basic foundation of European Democracies. It is an independent institute that also has a duty to examine complaints about transactions of authority which use public power. Government Auditorship Institution must do required examination about the complaints that arrives to itself in terms fairness and legality. It is purposed that, Government Auditorship Institution informs obtained results to the competent authority and takes required measures. In parliamentary systems, one of the basic functions of parliament is supervising executive organ. Setting of a new mechanism that provides legality of administrative transactions doesn't remove the principle of separation of powers or make it meaningless.

The Law Faculty of Dogus University has organized the international symposium concerning government auditorship which is approved in the last constitutional amendment within the frame of its contribution duty to community in the process of lawmaking. Thanks to all distinguished guests and participants that honoured our meeting and I pay my respects to all.

Trans.: Res. Assist. Nurhan HACİBRAHİMOĞLU